

שבוע יוצא מן הכלל

נוגה בן יעקב, מורה לגיאוגרפיה, וסיגל שטרסנוב, מנהלת, ברנקו וייס איתן

בתיכון הצומח ברנקו וייס איתן, התפיסה החינוכית של ברנקו וייס נבנית וצומחת עם התיכון. התחלנו בקטן, באירועים נקודתיים, תחומים בזמן או במסגרת פרויקט של למידה משמעותית, ובהדרגה נרחיב את הפעילות אל המציאות היום-יומית ואל שגרת הלמידה בבית הספר.

בין שאר היוזמות והפרויקטים, קבענו למשל, כי שבוע אחד בכל סמסטר יוקדש ללמידת נושא רלוונטי ובעל ערך אחד בצורה משמעותית, מעמיקה חווייתית ומובנת. במהלך שבוע זה התלמידים אינם לומדים על פי מערכת השיעורים הרגילים, כי אם עובדים בסדנאות המוקדשות לנושא שהוא בהגדרתו בין-תחומי וקשור באופן כלשהו לתכנית הלימודים ולצורכי בית הספר.¹

שבוע הסדנאות כולל שלושה צירים:

ציר התוכן: בחירת נושא/תחום פורה בעל ערך ורלוונטי.

ציר המיומנות: מזמן מעורבות גבוהה של התלמידים בתהליך הלמידה: PBL, יזמות, חקר, תיכון

ציר ה-setting: ארגון הזמן; קבוצות העבודה (כיתתי, שכבתי, רב-גילאי); המיקום (בכיתה, בבית הספר, בסניף...); המורים (מומחים, הורים, קהילה)

בסיומו של שבוע כזה יש תוצר המקבל במה ופומביות באירוע "במות שיתוף".

בתיכון ברנקו וייס איתן לקחנו את הרעיון לאתגר גדול יותר: הקונספט של שבוע הסדנאות נולד בהשראת מדרשת שדה בוקר, שם הסדנאות הן חלק אינטגרלי ומשמעותי מאוד בחיי בית הספר, ומתקיימות במסגרת לימודי סביבה.

התאמת הקונספט לבית ספר שש-שנתי, כולל תלמידי חטיבת הביניים, והרחבתו לתחומי תוכן רחבים ומגוונים. המטרה היא שהתלמידים יפנימו את הנושא הנבחר בצורה רחבה, תוך הבנת הבין-תחומיות והמורכבות שלו. הרעיון הוא שהתלמיד ייחשף לאותו רעיון מזוויות שונות: היסטורית, גאוגרפית, מתמטיקה ועוד.

בסדנה הראשונה בחרנו לעסוק בשם ובסמל הראויים לבית הספר החדש שלנו. בסדנה השתתפו כל תלמידי בית הספר. השאלה הגדולה שחקרנו הייתה: מה הקשר בין הווייה לשם? של אדם כפרט, של ארגונים בכלל, ושל בתי ספר בפרט?

בעת ניסוח השאלה הפורה התברר לנו כי לפני שניגשים ליצור שם וסמל לבית הספר עלינו לברר מה היא הוויית בית הספר הרצויה לנו. וכך, בד בבד עם בניית הסדנאות עבור התלמידים עבר צוות המורים תהליך לבירור עצמי של הסוגיה: מי אנחנו ומה החזון וההווייה שאנחנו רואים בעצמנו?

הנושא הפורה לסדנה נבחר מתוך צורך ברור מאוד ורלוונטיות ברורה מאוד, שהיא בעלת ערך ללומד ולבית הספר. לבית הספר הצומח עדיין לא נבחר שם, והנהלת בית הספר רצתה לעשות תהליך משמעותי בבחירתו. במשובי הערכה ומדידה שהעברנו בתום התהליך זכה עניין זה להתייחסות הנרחבת ביותר. רוב המשיבים בחרו להתייחס בתשובתם לכך שהם הכי אהבו את האפשרות שניתנה להם לבחור את שם בית הספר. מכאן שלרלוונטיות של הנושא הפורה ולמשמעותו עבור הלומד יש חשיבות רבה.

¹ מנחה ברנקו וייס, יואב בן אריה, הנחה שני מפגשי מליאת מורים לבירור ההווייה בית ספרית שאנו מעוניינים שתשתקף בשם ובסמל בית הספר. מתוך המפגשים הוגדרו: אהבת אדם, אהבת הארץ ואהבת למידה כשלושת עמודי התווך עליהם עומד בית הספר.

מבינים בהוראה

בציר המיומנויות בחרנו להתמקד במיומנות התיכון² שהיא חלק מתכנית הלימודים במדע וטכנולוגיה בחטיבת הביניים. מאחר שהיה לנו צורך מוגדר וברור בתוצר (שם וסמל לבית הספר), תהליך התיכון ענה על הדרישה ללוות את תהליך הלמידה משלב הגדרת הצורך ועד שלב פיתוח השם והסמל. החשיבות בבחירת ציר מיומנות מארגן היא שנוסף לתוכן הנלמד התלמידים מפנימים שיטת עבודה.

במהלך שבוע הסדנה התלמידים והמורה מבצעים כל הזמן תהליכים מטה-קוגניטיביים על: "היכן אנחנו בתהליך התיכון?" כל סדנה נפתחת בשאלה זו, שמזהה ומשיימת את השלב שאנחנו נמצאים בו בתהליך הלמידה: שלב הגדרת הצורך, שלב איסוף הנתונים וכך הלאה. בצורה דומה, שיטת הלמידה יכולה להיות לפי ציר מארגן של חקר, יזמות או PBL.

לאחר שהגדרנו את צירי התוכן והמיומנות הרחבנו את מעגלי החשיבה בחדר המורים. כל המורים נקראו להכנת סדנאות כמומחי תוכן במקצועות השונים שהם מלמדים דרך קבע. כל מורה או צוות פיתח בתחומו סדנה שחברה לציר התוכן המרכזי - בדרך כלל לשלב החקירה ואיסוף המידע, אך לא רק. סדנאות האמנות, למשל, התחברו לשלב הפקת הדגם של הסמל.

לשבוע הסדנאות תוכננו גם ימי סיור: ביקור בבנק הדואר המרכזי (עיצוב בולים), בבנק המרכזי (עיצוב שטרות) וב-google (עיצוב סמל חדש לכל יום). העניין לא הסתייע בשל חבלי לידה של רעיון הסדנאות ובשל עיצומי ארגון המורים. יאמר בהקשר זה - הכשרת הלבבות והפנמת הרעיון והתהליך בקרב המורים דורשת ולוקחת זמן. בחרנו לצאת לדרך גם אם לא הכול מושלם, ולהשתפר בסדנאות הבאות.

לסיום שבוע הסדנאות קיבלו כל התלמידים, ההורים, המורים והעובדים בבית הספר הזמנה לערב חגיגי לערב של בימות שיתוף. באירוע הוצגו כל התוצרים - כל הסמלים וכל השמות שהוצעו. ההורים עברו בין לוחות התצוגה, שאלו שאלות וקיבלו הסברים מהיוצרים.

בסיום הערב הוצבו קלפיות, וכל התלמידים וההורים הצביעו לשם ולסמל המועדפים עליהם. תוצאות הבחירות הכריעו את שם בית הספר - תיכון איתן - בהשראת מבצע צוק איתן שבצלו נפתח בית הספר, אבל גם כראשי תיבות המקפלים בתוכם את דמות בית הספר ואת דמות בוגרינו הרצויים: אחריות, ייחודיות, תעוזה ונתינה.

כשבוע לאחר בימות השיתוף הועבר לתלמידים ולמורים משוב הערכה ומדידה. הנתונים המעובדים הוצגו למורים במליאה. נערך דיון באשר למשמעותם ולפיתוח מודל העבודה והופקו לקחים לסדנאות הבאות. ממשובי ההערכה והמדידה עלו כמה נתונים מעניינים:

ההיגדים שזכו להערכה הגבוהה ביותר בקרב המשיבים היו אלה: "אני חושב שחשוב לקיים למידה סדנאית"; "הרגשתי פעיל בשבוע זה".

שיעור גבוה יחסית מקרב המשיבים ענו כי חשו חוסר סדר וארגון בשבוע הסדנאות. המורים הבינו מנתון זה כי חשוב מאוד להסביר לתלמידים מה צפוי להם במהלך השבוע, ולפרסם את מערכת הסדנאות גם עבור התלמידים. התלמידים חוו את אי-הוודאות כאי-סדר, ושלא כמו המורים - הם לא היו מודעים למהלך השבוע.

בהשוואה לשאר השכבות תלמידי שכבה ט נטו לדרג בערכים גבוהים יותר את החוויה ואת היעילות של שבוע הסדנאות. המורים ייחסו נתון זה למספר התלמידים הנמוך, יחסית, בשכבה ט, המקבל יתרון ומשמעות מאוד בולטת במיוחד בעבודה סדנאית.

עוד ראינו את החשיבות שיש לליווי הסדנאות ב"חוברת עבודה", המארגנת ומאגדת את התהליכים שהתלמידים עוברים (חוברת + תלקיט). התוצר שלה היווה עבורנו כלי הערכה בסיום התהליך.

² מתהליך התיכון הוא המקבילה הטכנולוגית לתהליך המחקר המדעי. בדומה למחקר מדעי הוא בעל כיוון ברור לפתרון בעיה או מענה לצורך, אולם הוא דורש חזרה כל פעם לאחור לשלבים מוקדמים של התהליך על מנת לבדוק, לתקן ולשפר את המוצר הסופי.

בימים אלה מפתחים הצוותים את סדנאות ההמשך לסמסטר ב'. הנה התכנית:

שכבת ז'

ציר התוכן: מה השפעת מעגלי השייכות על מי שאני?

ציר המיומנות: הקמת מיצג אמנותי סביב מעגלי שייכות.

ציר ה-setting: כולל גם סיור לתערוכה **דיאלוג עם הזמן** במוזאון הילדים בחולון.

שכבת ח'

ציר התוכן: האם תיתכן חברת מופת?

ציר המיומנות: PBL – הקמת יריד לגיוס משאבים להגשמת חלומות לילדים חולים.

ציר ה-setting: כולל גם סיור לאזור שדה בוקר בעקבות בן גוריון ואנשים המעורבים שייה "מתקנת עולם" בנגב.

שכבת ט'

ציר התוכן: ציונות – האם מה שהיה הוא שיהיה?

ציר המיומנות: יזמות חברתית-חינוכית - הקמת התשתית למעורבות חברתית בתיכון

ציר ה-setting: כולל סדנת מנהיגות בנאות קדומים.

לסיכום אפשר לומר כי מימוש הלמידה המשמעותית באמצעות הסדנאות הוא רלוונטי ומתאים. עם זאת, הסדנאות דורשות תהליך הכנה פיזי ומטה-פיזי של המורים. נדרש זמן להכין את התוכן ולבסס בקרב המורים את ההבנה בדבר מהות הסדנה וההבדלים בין סדנה לבין שיעור. מדובר בתהליך. ומעל הכול: הסיבה - השאלות למה? לשם מה? מהם יעדי ההבנה בסדנה? - צריכה להיות ברורה כל הזמן לכולם - לתלמידים, למורים ולהורים.

מהם הרווחים מלמידה סדנאית? מממצאי שאלוני ההערכה ומדידה לתלמידים עולה תשובה ברורה מאוד.

הנושאים שקיבלו את ההערכה הכי גבוהה בקרב המשיבים היו ההגדים "אני חושב שחשוב לקיים למידה סדנאית" ו "הרגשתי פעיל בשבוע זה".

אחוז גבוה יחסית מהמשיבים, ענו כי חשו חוסר סדר וארגון בשבוע הסדנאות. המורים פרשו נתון זה כי ישנה חשיבות רבה להסבר לתלמידים מה צפוי להם השבוע ופרסום מערכת הסדנאות גם עבור התלמידים. התלמידים חוו את אי הוודאות כאי סדר ולא היו מודעים למהלך השבוע כפי שהמורים ידעו.

תלמידי שכבה ט' נטו לדרג בערכים גבוהים יותר את החוויה ואת היעילות של שבוע הסדנאות ביחס לשאר השכבות. המורים יחסו נתון זה בגודל הכיתות הקטן יחסית בשכבה ט' המקבל יתרון ומשמעות מאוד בולטת במיוחד בעבודה סדנאית.

מבינים בהוראה

כמו כן ראינו את החשיבות של ליווי הסדנאות ב"חוברת עבודה" המארגנת ומאגדת את התהליכים אותם עוברים התלמידים. (חוברת + תלקיט). התוצר שלה היווה עבורנו כלי הערכה בסיום התהליך. ■

חלק ב': שמות וסמלים בראי ההיסטוריה, המתמטיקה, המדעים, הספרות, העברית, האנגלית, הערבית

שיעור גאוגרפיה: על הקשר בין עיצוב דגלי מדינות למשטר המדינה
שיעור היסטוריה: המטבע - פרסום בעולם שלא קוראים וכותבים בו
שיעור אמנות ופילוסופיה: אידאוגרמות
שיעור אנגלית: **the (hidden) message**
שיעור מו"ט: מה עומד מאחורי שמות היסודות בטבלה המחזורית
שיעור מו"ט: חקר שמות הכוכבים ביקום
שיעור עברית: מקור השם
שיעור ערבית: קליגרפיה
שיעור מתמטיקה: נומרולוגיה
שיעור מתמטיקה: המשמעות הסמלית של פיבונאצ'י
שיעור מתמטיקה: כמה צלעות יש במספרים
שיעור אזרחות: סמל המדינה
שיעור ספרות: לכל איש יש שם

חלק א': תהליך התיכון ליצירת שם וסמל לבית הספר

סדנה מספר 1. לשם מה שם?
סדנה מספר 2. הכנת כרטיס ביקור
סדנה מספר 3. תהליך חקר שמות וסמלי בתי ספר נבחרים
סדנה מספר 4. מי אנחנו ומה שמנו
סדנה מספר 5. מי אנחנו ומה סמלנו
סדנה מספר 6. כתיבה
סדנה מספר 7. רפלקציה והכנת במות שיתוף

איור 1. שלבי תהליך העבודה בבית הספר, כפי שפורסמו ב"חוברת העבודה".